

Suomentajan alkusanat

Vuosina 1623–1673 elänyt brittiläinen Margaret Lucas Cavendish oli tuottelias ja itseoppinut ajattelija, joka korvasi muodollisen koulutuksen puutteen lukemalla itse perheen hulppeassa kirjastossa. Aikalaistensa eksentrisiksi luonnehtima herttuatar kirjoitti yleisöönmeneviä runoja ja näytelmiä, muttei yrityksistään huolimatta saanut nimeä filosofina. Cavendish julkaisi hyvän määrän teoksia aikana, jolloin se oli naisille erittäin vaikeaa – ja vieläpä omissa nimissään. Hän kuitenkin jakoi monen ajattelijanaisen kohtalon ja hautautui historian tomuun.¹ Viime vuosisadalla feministitutkijat ryhtyivät kartoittamaan filosofian historian kaanonin ulkopuolta. Cavendishia kohtaan tunnettu kiinnostus on ollut nousukiidossa 2000-luvun puolella, ja hänen työtään on pidetty esimerkkinä varhaisesta naturalistisesta filosofiasta.²

Oheiset kirjeet ovat 1664 julkaistusta kokoelmasta *Philosophical Letters*. Teos on merkittävä askel Cavendishin ajattelussa, sillä hän kommentoi ja haastaa teksteissä ensimmäistä kertaa aikalaistensa käsityksiä. Käsitelyn kohteena ovat filosofian harrastajallekin tutut René Descartes (1596–1650), Thomas More (1478–1535) ja Thomas Hobbes (1588–1679) sekä nykyisin vähemmän tunnettu flaamilainen ”kuuluisa fyysikko ja tiedemies” Jan Babtist van Helmont (1580–1644).

Philosophical Letters koostuu neljästä luvusta, joista jokainen sisältää parisenkymmentä kirjettä. Kukin kirje syvennyy yhteen aiheeseen aina aineen äärettömyydestä aistimusten muodostumiseen, maanjäristyksistä ja noitien olemassaolossa Jumalan ideaan. Kirjeitä edeltävässä johdannossa Cavendish selvittää tehtävänsä: ”armon rouva”, Cavendishin oppinut ja nimettömänä pysynyt kirjeenvaihtokumppani, on lähettänyt hänelle tunnettujen filosofien töitä ja toivoo hänen lukevan ne, mutta myös antavan niistä arvionsa.³ Niin Cavendish lupaakin tehdä hänen ja rouvan ”tavanomaisen kirjeenvaihdon muodossa”. Aikomuksena on kertoa kirjeissä, kuinka suuresti ja missä kohtaa hänen oma kantansa eroaa kuuluisien kirjoittajien ”luonnollista filosofiaa” koskevista näkemyksistä: ”[P]aneudun ainoastaan luonnollisen filosofian paljaaseen perustaan sekoittamatta siihen jumalallista, kuten monilla filosofeilla on tapana, muutoin kuin kohdissa, joissa tekijöiden argumentteihin keskittyminen siihen pakottaa.”

Oheisissa kirjeissä Cavendish pohtii Descartesin *Filosofian periaatteissa* ja *Metodin esityksessä* esittämiä näkemyksiä. Cavendish kyseenalaistaa ranskalaisen dualistisen käsityksen ruumiista erillisestä sielusta ja asettuu eräänlaisen materialismin kannattajaksi.⁴ Lisäksi hän haastaa

filosofin näkemyksen eläimistä järjestöminä. Kun juuri järjen puute nähtiin yleisesti syynä siihen, ettei eläimille voinut kuulua oikeuksia, ei olekaan ihme, että tämän järjkeyllyn perusteita arvostelevaa Cavendishia on kutsuttu yhdeksi ensimmäisistä eläineettisistä ajattelijajoista.⁵

Cavendishin aikoihin kirjeiden kirjoittaminen tarjosi oppineille naisille keinon antautua älylliseen vuoropuheluun, päästä osaksi intellektuaalista kulttuuria. Myös miehet kirjoittivat kirjeitä, mutta naiset suosivat niitä syystä tai toisesta erityisesti.⁶ Naisten käymän filosofisen kirjeenvaihdon yleisyydestä huolimatta heidän kirjeitään ei useimmiten julkaistu. Cavendish on tässä poikkeus.⁷

Kirjemuoto ei kuitenkaan ole Cavendishille vain väline asettua (mies)filosofien joukkoon kommentoimalla heidän töitään: käyttämällä ystävien välisen kirjeen (*letter of friendship, familiar letter*) lajityyppiä hän esittelee käsitystään seurallisuudesta (*sociability*), myös kirjoittaessaan luonnonfilosofisista kysymyksistä.⁸ Kirjeenvaihto asemoi herttuattaren ja ”armon rouvan” seurallisiksi olennoiksi; kirjediaalogi juuri ystävänaisten kanssa on kannanotto naisten välisen intellektuaalisen vuoropuhelun puolesta.⁹ Cavendishin kirjeenvaihtoa tutkinut Diana Barnes summaa: ”Luovat filosofit tarvitsevat yhteisön tukea kehitelläkseen ideoita, ja niinpä *Filosofisissa kirjeissä* hän uhmaa filosofian maskuliinisia ennakoasenteita ankkuroimalla kritiikkinsä aikalaisfilosofeja kohtaan ystävänaisten väliseen rationaaliseen dialogiin.”¹⁰

Viitteet & Kirjallisuus

- David Cunning, Margaret Lucas Cavendish. *Stanford Encyclopedia of Philosophy* 24.5.2012. Verkossa: plato.stanford.edu/entries/margaret-cavendish/. Cunningin mukaan Cavendish esitti monia näkemyksiä, jotka on tavattu liittää David Humeen työhön. Naisten ”uloskirjoittamisesta” filosofian historiasta, ks. Sara Heinämaa, *Naisia Filosofiassa!* Teoksessa *Spiritus Animalis. Kirjoituksia Filosofian historiasta*. Toim. Sara Heinämaa, Martina Reuter & Mikko Yrjönsuuri. Gaudeamus, Helsinki 2003, 180–196.
- Cunning 2012.
- ”Armon rouvan” henkilöllisyyttä on spekuloitu, mutta mitään varmaa ei tiedetä. Cavendishin hänelle lähettämistä kirjeistä koostuu myös *Philosophical Letters* seuraava teos, *Sociable Letters*, julkaistu sek in vuonna 1664.
- Cavendishin materialismi eroaa kuitenkin Hobbesin mekanistisesta materialismista, jota hän myös haastaa filosofisissa kirjeissään esittelemällä teoriansa itsemäärittävästä aineesta (*self-determining matter*). ks. Cunning 2012.
- Josephine Donovan, *Eläinten oikeudet ja feministinen teoria* (Animal Rights and Feminist Theory, 1993). Suom. Johanna Koskinen. Teoksessa *Johdatus eläinfilosofiaan*. Toim. Elisa Aaltola. Gaudeamus, Helsinki 2013, 182–205 (196). Myös runossaan ”The Hunting of the Hare” Cavendish suomii oletusta, jonka mukaan eläimet ovat maan päällä vain ihmisten käytön kohteina. Angus Taylor, *Animals and Ethics. An Overview to the Philosophical*

- Debate* (2003). 3. p. Broadview, Peterborough 2009, 43–44.
- 6 Jacqueline Broad kuvaa, että ”naiset vaikuttivat erityisesti suosivan kirjemuotoa ja olivat usein aloitteellisia kirjeenvaihtoon ryhtymisessä. Ruth Perry huomauttaa, että ”Nämä oppineen naisen ja filosofin kirjekumppanuudet olivat niin yleisiä, että niiden voi sanoa muodostavan 1600-luvulla oman kirjeenvaihdon lajityypin.” Jacqueline Broad, *Women Philosophers of the Seventeenth Century*. Cambridge University Press, Cambridge 2004, 2–3. ”Armon rouvalle” lähettämiensä kirjeiden lisäksi Cavendish lähetti kirjeitä myös miesajatteliijoille. Naisista ja kirjeistä, ks. myös Lilli Alanen, Descartes ja Elisabeth – Filosofinen dialogi? Teoksessa Heinämaa, Reuter & Yrjönsuuri 2003.
- 7 Diana Barnesin mukaan ”jopa teoksia julkaisseiden filosofinaisten kirjeet pysyivät yksityisinä käsikirjoituksina; esimerkiksi Anne Conwayn (1631–1679) kirjeet Morelle, van Helmontille ja Robert Boylelle tai Damaris Cudworth Mashamin kirjeet John Lockelle ja Gottfried Wilhelm Leibnizille julkaistiin vasta 1900-luvulla.” Cavendishin periksiantamattomuuden lisäksi osansa uskotaan olevan hänen vaikutusvaltaisella aviomiehellään, joka tuki vaimonsa filosofisia pyrintöjä. Diana Barnes, *Familiar Epistolary Philosophy. Margaret Cavendish’s Philosophical Letters (1664). Parergon*. Vol. 26, No. 2, 2009, 50.
- 8 Ystävien välisen kirjeen lajityyppi on Barnesin mukaan perua klassisista esimerkeistä; sen avulla on opetettu retoriikkaa osana jokapäiväisiä toimia. Sama, 42.
- 9 Filosofisten kirjeiden sisarteoksessa *Sociable Letters*issä Cavendish määrittelee ystävyuden erityislaatuiseksi sosiaaliseksi suhteeksi, sillä siihen kuuluu sympatiamia. Sama, 43.
- 10 Sama, 49.